

NOTÍCIA I GLOSA SOBRE LA CENSURA D'UNA OBRA DE TEATRE A MATARÓ L'ANY 1857

Una època difícil per analitzar o per poder descriure amb poques paraules és la de la societat que, des del final del bienni progressista, l'any 1856, enllaça amb el govern de la Unió Liberal del general O'Donnell, ja l'any 1857, que desembocarà, després d'uns deu anys, a la Revolució del 1868.

Cal destacar que el juliol de l'any 1856, amb la caiguda definitiva d'Espartero, s'acabava el bienni progressista i s'iniciava la deserció en el camp moderat dels seus components, que s'integrarien en la referida Unió Liberal i, també que, tanmateix, no havien pas quedat resoltos els problemes originats per la qüestió social obrera.

L'obra de teatre que va representar-se a Mataró el maig de l'any 1857 i que ara ens interessa, va ser qualificada de «sumamente antisocial». Va ser censurada i comentada la seva tendència amb inquietud i recel, ja que eren recents els aldarulls tinguts a Barcelona feia menys d'un any a causa de diversos conflictes promoguts per la massa obrera, que també havien preocupat els mataronins.

Tractarem de la censura de l'obra de teatre llegint unes cartes rebudes pel mataroní Joaquim Martí i Andreu quan vivia a Madrid, durant el juliol del 1856 i durant part del mes de maig, fins a finals de l'any 1857, en ésser comissionat per l'Ajuntament de Mataró per resoldre problemes relacionats amb la prolongació del ferrocarril des de Mataró a Arenys i també per resultar designat, per tercera vegada, per a diputat pel partit de Mataró. Deixarem per a altres ocasions l'anàlisi d'altres qüestions i altres temes que poden brollar de la lectura de les esmentades cartes. Aquesta documentació epistolar, sortosament conservada avui encara a la casa on Martí va viure, ens resultarà ara útil per descobrir-nos el que succeí al teatre l'estiu del 1857 a Mataró, reservant per a d'altres conjuntures mirar altres dades i situacions.

CENSURA DE L'OBRA DE TEATRE

En una carta dirigida al diputat Martí, datada a Mataró el dia 22 de maig de l'any 1857,¹ pot llegir-se el següent:

«En esta corren rumores de si ha de haber alguna asonada. No se dice el como ni el porque, pero se observan algunos movimientos. El domingo pasado había un plan en el cual entraba el apagar las luces del teatro. Pero afortunadamente no ocurrió nada ni creo que por ahora se turbe el orden, por más que algunos quieran afirmararlo.»

En una carta del dia 20 del mateix mes de maig, ja s'havia explicat a Martí què va succeir al teatre aquell diumenge, en què va representar-se una obra qualificada de «sumamente antisocial» i va ser censurada, suprimint-se quasi tot un acte, quan assistien a la representació, acompanyant l'autor, algunes persones que, «segun dijeron, eran republicanos o de estos que dirigen a los trabajadores». Així s'expliquen els fets:

«El domingo algunas gentes se alarmaron en el teatro con motivo de representarse *Jorge el Artesano*, comedia que nada tiene de inmoral ni mal escrita pero sumamente antisocial, sobre todo en este país fabril y en donde pasaba la escena, pues que toda se reducía a mostrar vicios y crímenes en los fabricantes y las virtudes de los trabajadores, enseñando a éstos cómo deben hacerlo para lograr menos horas de trabajo, subida de jornales, el comunismo y otras cosas altamente revolucionarias».

La carta segueix explicant què és el que va decretar o fer l'autoritat i, concretament, el segon alcalde, que presidia la sessió, i el jutge:

«La autoridad tomó providencias durante la función y se suprimió casi todo un acto y varias escenas, entre ellas, una quema de fábricas. Según dijeron, el segundo alcalde que presidía y el juez se portaron muy bien, el primero por su energía, y el otro porque dijo que, si nadie suprimía muchas escenas, él lo haría por si solo.»

La carta continua referint que el cas va sorprendre els mataronins, explicant com va reaccionar l'autor i els qui l'acompanyaven (qualificats de «republicanos o de estos que dirigen a los trabajadores») i els comentaris i efectes que varen suscitar-se a la ciutat:

«Lo más extraño es que ni una voz había corrido que la tal comedia fuese por este estilo, así que todo el mundo se sorprendió y algunas personas hasta se retiraron. El autor, cuando vió como iba la cosa, dijo se retiraría, pero la autoridad no se lo permitió. En compañía del autor, que era forastero y presenciaba la función, había algunas más que, según dijeron, eran republicanos o de estos que dirigen a los trabajadores.

«En fin, no tuvo esto ningún resultado, solo que ayer se hablaba mucho de esto, siendo de parecer de unos que era para armar bronca aquella noche teniendo un plan, y según otros no había tal cosa y solo era para prevenir los ánimos por otro día, pues cada uno habla según su partido, pero ayer aseguraron que había el plan y que se suspendió al conocer que las autoridades tomaban medidas.

«El resultado es que la cosa ya pasó, que apenas nadie se acuerda y en esta ciudad se disfruta de mucha tranquilidad».

GLOSA

El relat del que va succeir en un teatre de Mataró l'any 1857, es podria qualificar de mera anècdota? La circumstància de constar-hi, per exemple, que la censura de l'obra no va pas originar-se per ser immoral o mal escrita, sinó perquè resultava superlativament antisocial, o també perquè preconitzava o afavoria coses altament revolucionàries..., ens obliga a aprofundir sobre el cas i quantificar, i potser també justificar o intentar comprendre, el motiu de la temença de la societat mataronina d'aleshores en relació a dites qüestions. Cal preguntar-nos, el grau de rebuig mostrat per l'autoritat local i les paraules poc adequades d'un jutge manifestant que, si no ho feia ningú, ell mateix suprimiria moltes de les escenes de l'obra, no obeïen a un temor desmesurat? Tan perillós seria fer els ulls grossos al que es representava en el teatre? Existien antecedents a la ciutat de revoltes originades per qüestions laborals?

A les preguntes pot contestar-se afirmativament, ja que, no feia pas gaire, s'havia viscut a Mataró un ambient de subversió a causa dels diversos conflictes originats per problemes socials promoguts per la massa obrera.

Ja pel maig del 1855 s'havia produït l'atac obrer contra les selfactines, noves màquines de filar que estalviaven feina i eren considerades causa de desocupació. El capità general Zapatero aviat prohibiria l'existència de societats obreres i es confiscarien els seus fons; el 2 de juliol d'aquell any va declarar-se a Catalunya la primera vaga general d'Espanya.

Tanmateix, l'estiu de l'any 1856 es produïren a Madrid, Saragossa i Barcelona greus conflictes. Els obrers havien demanat infructuosament la jornada de deu hores, la prohibició del treball als infants i el reconeixement dels sindicats. Ara ens resulta comprensible el malestar d'aquella classe obrera... Tenien la raó!

Entre les cartes rebudes per Martí, n'hi ha una del 6 de juliol de l'any 1856, escrita des de Mataró, explicant que, per motiu de l'incendi d'una fàbrica de Roda, s'havia acordat a Mataró de posar una guàrdia de trenta milicians i alguna altra vigilància: «Eso solo bastará –es diu– para que conservemos por ahora la tranquilidad». Tanmateix, a la revolta de Barcelona dels dies 20 i 21 de juliol del 1856, van produir-se algunes víctimes (403 morts entre els civils i 66 entre la tropa) i, segons un cronista de Premià de Dalt, els revolucionaris esperaven «la xusma de Mataró y Vilassar per anar tots junts a ausiliar als de les barricades de Barcelona».²

Segons considera Francesc Costa,³ el fet que pel juliol del 1856 el darrer acord de l'Ajuntament fos el dia 11 i que fins al 24, una vegada reorganitzat

aquest per ordre militar, no es reunissin els regidors, mostra com era d'anormal la situació a Mataró aleshores; aquesta circumstància també es reflecteix a un ban del dia 20, signat per Manuel Sisternes, en el qual s'amenaça amb l'execució immediata a qui es trobi robant, incendiant o atacant les persones i les propietats.

Pot concloure's, doncs, que resulta comprensible que els mataronins poguessin torbar-se i quedar desconcertats en contemplar la comèdia *Jorge el Artesano*, escrita per un foraster, acompanyat de republicans i d'aquells que dirigeixen els treballadors... i que tractava de la lluita entre el capital i el treball, al·ligonant els treballadors per aconseguir treballar menys i cobrar més, mentre també es tractava del «comunismo y otras cosas altamente revolucionarias».

CLOENDA

Quines conclusions poden treure's dels fets ocorreguts a Mataró el maig de l'any 1857?

Pensem que caldrà considerar les següents:

Primera.- Pot accentuar-se que el fet posa de relleu que el Mataró de mitjan segle dinovè era una important localitat fabril. Així ho pensarien els autors de *Jorge el Artesano*, ho acredita l'existència de detractors i que l'obra no resultaria pas indiferent.

Segona.- Podem preguntar-nos si, com s'afirmava, alguns dels forasters eren republicans i propalaven els avantatges del comunisme, això era un motiu suficient per preocupar els mataronins.

Malgrat que el comunisme aleshores solament consistia en una doctrina filosoficosocial, que només s'havia assajat utòpicament, tanmateix amb aquesta denominació es propalaven les idees i es cercava l'aplicació del que avui denominem amb el nom de socialisme. Respecte al republicanisme federal, s'ha de considerar que era el corrent polític que al començament van subscriure els dirigents del moviment obrer. Consegüentment, la presència d'aquells forasters, ben segur que va ser causa de malfiança, inquietud i recel.

Tercera.- Caldrà acceptar que aleshores els mataronins, especialment els empresaris, estarien lluny d'admetre, i ni tan sols podien escoltar, les demandes sobre millores socials que pretenien aquells forasters (malgrat consistir en peticions que ara ens semblen ben lícites com, per exemple, la prohibició del treball als infants, reduir l'horari a deu hores diàries, poder tenir dirigents sindicals, i així altres, ...).⁴ Tanmateix, les primeres passes a Espanya d'una legislació laboral protectora no començarien a fer-se, pràcticament, fins al mil nou-cents...!

Antoni Martí Coll

NOTES

- 1.- Arxiu particular de la família Martí (carta de l'advocat Joaquim Martí Moner al seu pare).
- 2.- Els fills de Joaquim Martí, des de Mataró, els dies 7 i 9 de juliol del 1856, pocs dies abans, doncs, que esclatés la revolta a Barcelona, expliquen quina era l'atmosfera que es respirava a la ciutat, per la por de la «xusma» indicada i per evitar que entressin a Mataró els de Vilassar de Dalt: «El viernes se tomaron enérgicas providencias por temor de que se turbase el orden, aunque no había ningún grupo ni nada, y por ahora dicen no hay ya ningún peligro.» /.../ «Se han tomado todas las precauciones posibles, como el hacer guardia todas las noches en las Casas Consistoriales un piquete de la Milicia Nacional, poner vigilantes en todas las avenidas o entradas de Mataró para que no vengan los de fuera y, en particular, los de S. Ginés de Vilassar, a trastornar la tranquilidad pública y rondar cada noche, por turno, uno de los Sres. Consejales con algunos individuos de la guardia mencionada...»
- 3.- FRANCESC COSTA, *Mataró revolucionari*, 181.
- 4.- Aquest era el contingut de la petició a les Corts, signada per trenta-tres mil obrers, dels quals uns vint-i-dos mil eren catalans, que redactà el futur dirigent republicà Francesc Pi i Margall.